

Materiell lesing

Når vi tenker på lesing av litteratur, så tenker vi kanskje først og fremst på scenarioet som et bestemt møte med en spesifikk fortelling eller tekst, for eksempel Jane Austens *Pride and Prejudice* eller Thomas Manns *Buddenbrooks*.

Selv om disse romanene ble publisert for rundt 200 og 100 år siden, så kan lesere i dag fortsatt dukke ned i Austens narrativ om en ung heltinne som mestrer vanskelighetene knyttet til de sosiale og moralske kodene under 1800-tallets England, og Manns historie om en gammel hanseatisk families forfall gjennom fire generasjoner.

Når vi engasjerer oss i litteratur, derimot, så gjør vi ikke det utelukkende i form av historier eller abstrakte tekster, men gjennom bøker og andre trykte medier, i form av digitale medier og andre elektroniske leseapparater. Vi møter tekster som *embodied* (legemliggjorte) og *embedded* (integreerte i omgivelsene) artefakter, gjennom fysisk sansbare, følbare formater og utgaver, presentert gjennom brev, linjer og bilder som er trykt på en side eller gjort synlig på en skjerm.

Gjennom litteraturhistorien, så har den materielle naturen til litteraturen gjentatte ganger blitt gjenoppdaget. Siden begynnelsen av boktrykkerkunstens tidsalder på 1400-tallet, utviklet litteraturen seg, og bekreftet gjentatte ganger at den trykte romanen i sin kodeksform var et innflytelsesrikt medium for leseengasjement – selv nå, i vår digitale tidsalder.

Rundt begynnelsen av vårt tusenår, legger for eksempel såkalte multimodale romaner spesielt vekt på litteraturens 'boklige' natur ved å bruke visuelle former, typografi og håndskrevne notater, eller til og med ved å legge inn løse materialer som utgjør avgjørende deler av narrasjonen. Ved å gjøre dette, så leder de leserens oppmerksomhet mot litteraturens materielle natur, legemliggjort i boken som trykt gjenstand, og til de materielle og multisensoriske kvalitetene knyttet til lesehandlingen i seg selv.

Det ubestridelige skiftet fra trykt til digital lesing i vår stadig mer digitaliserte hverdag, har i like stor grad hjulpet oss med å forstå i hvilken grad lesing må bli sett på som et 'embodied' (legemliggjort) fenomen. Slik som forskere interessert i relasjonen mellom kroppslig situert kognisjon og lesing har poengtert, så har den kroppslige naturen til lesing to distinkte dimensjoner:

For det første, så er det en spatial-temporal dimensjon knyttet til det kroppen gjør under leseakten. Vi bruker de forskjellige sansene våre, så vel som våre motoriske ferdigheter, for å persipere og samhandle med et tekstuel medium, enten det er trykt eller digitalt. Hendene våre holder boken eller leseenheten, vi blar gjennom sidene, eller sveiper eller

skroller på en skjerm.

Å lese Jane Austens roman *Pride and Prejudice* for eksempel, betyr tilsvarende at man ikke kun engasjerer seg i narrativets gang, tankene, samtalene, og karakterenes følelser; det betyr også at man kroppslig interagerer med den materielle teksten, uansett hvilket medium eller form den måtte ha.

For det andre, den kroppslige naturen til lesing har også en imaginær eller enaktiv dimensjon. Denne dimensjonen knyttes til kroppens nødvendige rolle under de forestilte scenarioene, og til de sensoriske og affektive opplevelsene som skapes gjennom leseprosessen.

Når vi for eksempel leser om Buddenbrook-familien i Thomas Manns roman, og hvordan de samles til sin tradisjonelle julefeiring år etter år, så er den økende spenningen mellom familiemedlemmene like mye til å tå og føle på som rikholdigheten i deres overdådige måltider.

Så, tilbake til begynnelsen: Hvis vi først og fremst tenker på lesing som et møte mellom en leser og en tilsynelatende abstrakt tekst som inneholder en historie, så er det enkelt å glemme den dype forankringen lesing som prosess og opplevelse har i kroppene våre – og at litteraturen heller ikke kommer til oss i en ukroppslig og abstrakt form, men som en materialisert og mediert tekst, som ‘embodied’ (legemliggjort), så å si.

I like stor grad, når vi leser en roman, så engasjerer vi oss ikke kun i teksten som en angivelig abstrakt beholder av lingvistisk mening, men også med en kroppslig opplevelse, vår imaginasjon, og den sensoriske perspesjonelle verden rundt oss som alt språk er forankret i.

Natalia Igl, Oslo 2021.

Oversatt til Norsk 2024.